

MEMENTO MORTUORUM – GEDENK DE DODEN

Het droevige drama op de Johan van Limbeeklaan

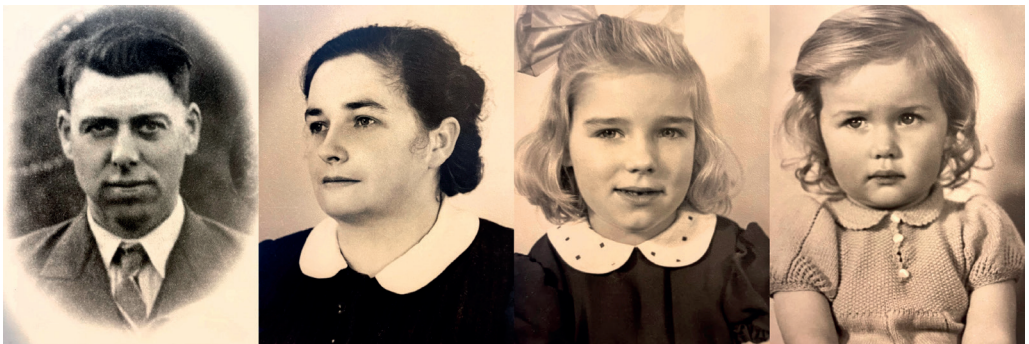
Tekst: Hans Hermans

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er alleen al in Nederland ongeveer 6000 militaire vliegtuigen neergestort. Soms met noodlottige gevolgen voor burgers; zoals op de Johan van Limbeeklaan, waar een verongelukte Duitse Dornier dood en verderf zaaide.

Over deze kleine catastrofe doen al jaren uiteenlopende lezingen de ronde en worden verschillende aantallen slachtoffers genoemd. Daarnaast is het heel merkwaardig dat op specifieke WOII-sites uitsluitend de vier gesneuvelde Duitse bemanningsleden met naam en toenaam worden vermeld, terwijl de twee omgekomen gezinnen in de enkele vindbare artikelen niet verder worden geduid dan “Blok” en “Van Doorn” en een ontzield “dienstmeisje” slechts terloops wordt genoemd. Hoog tijd voor een intensieve speurtocht naar de ware toedracht, en dan vooral om de tien burgerslachtoffers een naam te geven. En misschien zelfs een gezicht. Dat laatste is deels gelukt.

Niet eerder deed ik zo’n diepgaand en soms beladen onderzoek.

Een setje unieke foto’s van de verwoeste woningen vormde mede de aanleiding voor mijn zoektocht. Deze op 23 januari 1942 gemaakte foto’s werden mij ter beschikking gesteld door Peter en Cathy van der Meer-van der Burg. Peter’s moeder Harmien, draagster van het Verzetsherdenkingskruis, behoorde tot de bekende ‘verzetsfamilie’ van vader Johannes van Manen, wonende aan Meenkse laan 14. Kort nadat wegens dreigend verraad alle gezinsleden Van Manen verspreid door het land waren ondergedoken, betrok NSB-burgmeester W.M. Tonnon hun huis van juni 1943 tot mei 1945. De door Peter geërfde foto’s houden

Wout en Jet Blok-van Daalen en hun dochters Riny en Adri, 1941. Bron: familie Schenk-Blok

Gerrie de Frankrijker (rechts zittend) met haar vijf dochters, ± 1930. Links zittend Catrien, met wie moeder Gerrie is omgekomen. Gerrie en haar (latere ex-)man Quirinus Werkhoven kregen vijf dochters en vier zonen. De vier zonen zijn allen als baby overleden. Geheel rechts jongste dochter 'Zusje'; zij overleed in 1934 op 20-jarige leeftijd aan een blindedarmonsteking. Bron: familie Ruijsseinars

ongetwijfeld verband met het verzetsverleden van zijn voorouders.

Op vliegbasis Soesterberg – de bakermat van de Nederlandse militaire luchtvaart – waren tijdens WOII voornamelijk zware bommenwerpers gestationeerd. Vanaf dit vliegveld voerden de Duitsers tussen eind 1941 en 1944 bombardementsvluchten uit op scheepsdoelen in de Noordzee en op steden en havens in Groot-Brittannië.

Op woensdagavond 14 januari 1942 vertrok er rond 22.00 uur vanaf Soesterberg een Dornier Do 217 E-2 nacht bommenwerper. Het was helder, koud weer, circa -10°C bij een matige oostenwind; dus steeg het toestel op richting het oosten. Met als missie het afwerpen van zeemijnen, waarschijnlijk in de monding van de Theems. De piloot moest daarvoor een grote bocht van ruim 180° rechtsom richting het westen maken. Ergens

in die bocht ging er iets fout; mogelijk werd de bommenwerper aangeschoten door een vijandelijke jager, maar een technische storing is meer aannemelijk. Hoe het ook zij, de vlieger trok de bocht door om terug te keren naar de westkant van de thuisbasis. Boven Driebergen aangekomen lag de Dornier perfect op die koers, richting noordnoordwest; volgens getuigen met een brandende motor. Maar de terugkeerpoging was tevergeefs; de bommenwerper verloor snel hoogte en raakte op de Arnhemsebovenweg al de eerste boomtoppen, daarna die in de achtertuinen van de woningen aan de even zijde van de Johan van Limbeeklaan. Vervolgens vloog de vliegmachine tussen de huizen nummer 6 en 8 door. Hierbij werd door de rechtervleugel nummer 8 compleet 'onthoofd' en werden delen van de gevels weggeslagen. De linker-vleugeltip beschadigde het dak en zijgevel van nummer 6. Maar de vaart zat er nog steeds in en de moordmachine schoot door, schuin

Johan van Limbeecklaan 8; de woning van de familie Van der Vorst. Het is duidelijk dat men al is begonnen met slopen, want zoals het huis op de foto erbij staat, kan niemand het hebben overleefd. Bron: P.H. van der Meer

Johan van Limbeecklaan 8 en rechts 6, het huis van het gezin Feenstra. Op de foto is goed te zien dat de bommenwerper tussen deze twee woningen door vloog. Let op de afgerukte boomtoppen achter de huizen. Bron: P.H. van der Meer

Johan van Limbeecklaan 9, waar het gezin Blok woonde. Bron: P.H. van der Meer

Johan van Limbeecklaan 9 en 11; aan de schade is goed te zien dat de Dornier nummer 9 als eerste vol trof, bijna alles is weggevaagd, behalve de stevige, dikke scheidsmuur. Op nummer 11, waar de familie Van Doorn woonde, staat nog een deel van de buitenmuren overeind. Niet zichtbaar op de foto's, maar de scheidsmuur stond tot en met de top van de schoorsteen overeind. Bron: P.H. van der Meer

de weg over – de wrakstukken vlogen in de rondte – en boorde zich in de twee-onder-een-kapwoning 9 en 11, waarbij nummer 9 als eerste vol werd getroffen. Door de hevige klap gutste er uit de opengescheurde brandstoftanks minstens 2000 liter benzine de beide woningen in. Er ontstond direct een immens inferno; de bewoners waren kansloos. Gezien de extreem felle brand kan worden geconcludeerd dat er weinig tot geen brandstof was geloosd. De bemanning had hiervoor waarschijnlijk onvoldoende tijd óf door paniek niet meer de tegenwoordigheid van geest.

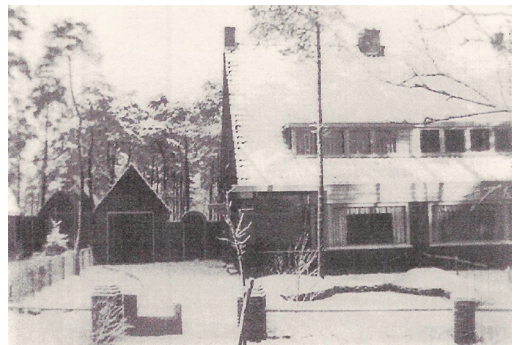
De brandweer was vrij snel ter plaatse, maar door de grote sloot brandende benzine was er geen redden aan. Over de mogelijk aanwezige en al dan niet voortijdig afgevoerde wapenlast zijn geen details bekend, afgezien van een midden op de Limbeeklaan gevonden zeemijn van 500 kilo. In de vroege ochtend van 15 januari werd de gehele omgeving in een grote cirkel rond de crashsite ontruimd door de Duitsers. Ze konden geen pottenkijkers gebruiken bij het bergen van de vliegtuigresten en uiteraard leverde de zeemijn ook te veel gevaar op.

Pas de zondag (18-1) daarop – na eerst de berging van de zeemijn – zijn de brandweerlieden en Duitsers gaan zoeken naar de slachtoffers. Van de bewoners en twee bemanningsleden werden vrijwel onherkenbare stoffelijke resten gevonden. De twee andere bemanningsleden waren al voor de klap uit de kist geslingerd en reeds eerder zwaar verminkt gevonden. De omwonenden mochten die zondagavond weer naar hun huizen terugkeren.

Op de Johan van Limbeeklaan 9 woonde sinds 19 oktober 1940 het gezin Blok. Vader Wout (34), moeder Jet (31), 6-jarige dochter Riny en bijna 3-jarige dochter Adri. Wout was opzichter bij Rijkswaterstaat in Utrecht. De stoffelijke resten van het gezin

Blok liggen begraven op de Nieuwe Algemene Begraafplaats aan de Traay.

Op nummer 11 woonde sinds 23 april 1936 de familie Van Doorn. Vader Anton (32) was handelaar in koloniale waren. Verder moeder Catrien (38), 2-jarige zoon Josje en dochter Gerda van bijna 10 maanden. Catrien's eerste kindje werd in 1938 levenloos geboren. Aangezien Catrien hoogzwanger was, verbleven haar 64-jarige moeder Gerrie en het 14-jarige dienstmeisje Gijsberta eveneens in de woning. Op het in 1976 gesloten katholieke kerkhof aan de Nieuweroordweg in Zeist liggen de stoffelijke resten van het gezin Van Doorn begraven. In 1999 is daar een aantal graven door "ernstige vernielingen" onher-

Het oorspronkelijke dubbele woonhuis Johan van Limbeeklaan 9-11; 's winters, tweede helft jaren dertig. Bron: familie Van Dijk

stelbaar beschadigd. Deze graven en grafmonumenten zijn toen met een laag aarde toegedekt en thans afzonderlijk onvindbaar. Het graf van de familie Van Doorn behoort ook daarbij. Het gezin wordt echter genoemd in een boekje over het kerkhof, waarin staat beschreven waar het graf zich bevindt. Het kerkhof ligt achter de in 1981 afgebroken Heilige Familie-kerk, Utrechtseweg 60.

Gijsberta van Zetten werd op 21 januari 1942 begraven op de katholieke begraafplaats aan de Drieklinken op Rijsenburg. Haar graf is inmiddels geruimd. Gijsberta woonde op

DE
ORANJEKRANT
(VIVERE MILITARE EST)

JAARGANG 1942 No. 2

Versijnt twee maal per maand
GEREDIGEERD EN GEDRUKT IN
BEZET NEDERLAND ONVER-
DRAAGLIJKE LECTUUR VOOR
MOFFEN EN N.S.B.'ers.
Onder redactie van alias Brugmans

Op 10 Januari j.l. stortte een omlaag-geschoten Duitsch vliegtuig te Driebergen neer, waarbij 10 Nederlanders om het leven kwamen. Waarom ellenlange krantenartikelen als bij een spoorwegongeluk 2 dooden te betreuren vallen, terwijl van deze vreeselijke

---

DE ORANJEKRANT
GAAT VAN HAND TOT HAND

gebeurtenis met geen woord mag worden melding gemaakt?
Waarom vermelden de kranten echter de waarheid niet? Bij het spoorwegongeluk te Vleuten kwamen niet slechts 2 Nederlanders om het leven, doch eveneens een groot aantal moffen. Die zaten gezellig in den Duitschen trein toen het ongeluk gebeurde. Officieus waren hier 120 dooden en gewonden (doch niet te betreuren, dat verdienen moffen niet meer.

*In Zeist werd op 1 januari 1942 De Oranje krant opgericht; de enige (verzets)krant die aandacht besteedde aan het ongeluk. Weliswaar met enkele feitenfoutjes, maar toch. Vanwege censuur uiteraard geen woord over de crash in de toenmalige landelijke dagbladen en plaatselijke kranten.
Bron: de Oranje krant, 15 januari 1942, bewerkte digitale collage*

Zonstraat 71 (thans 118). Haar ouders waren Wilhelmus van Zetten en Gijsberta Lindeman. Vader en moeder Van Zetten kregen elf kinderen, van wie zij er vijf verloren; twee levenloos geboren en drie – onder wie Gijsberta – op jonge leeftijd overleden.

Op nummer 8 woonde de familie D.B. van der Vorst – G. Hartog* en op nummer 6 het gezin K. Feenstra – A.D.G. Hartog*. Kijkend naar de zware schade aan nummer 8 was het een wonder dat in het toen minstens vijf personen tellende gezin Van der Vorst slechts enkele lichtgewonden waren gevallen.

*nichten

De tien slachtoffers zijn nimmer opgenomen in het overlijdensregister van de gemeente Driebergen-Rijsenburg. De reden hiervan is dat ze “vermoedelijk zijn overleden ten gevolge van oorlogsgeweld” en officieel – tot op heden – als vermist te boek staan. Na toentertijd verleend verlof door de Officier van Justitie te Utrecht zijn de stoffelijke resten begraven. Vreemde juridische kronkel; vermist en toch mét naamsvermelding begraven na toestemming van de OvJ. Eigenlijk zou alsnog inschrijving in het/een overlijdensregister moeten plaatsvinden, want genealogisch onderzoekers zullen anders altijd vastlopen bij deze tien namen.

BRANDWEERBELEVENISSEN.

Een vreselijke brand.

Het was in de oorlog. We zaten 's avonds gezellig bij elkaar in de huiskamer. De jongens waren juist naar bed gebracht. We hoorden weer Engelse vliegtuigen in de lucht. 't Was, meen ik, in 1941. Opeens riepen de jongens: Vader kom eens kijken, daar gaat een vliegtuig over en er is een hele rode gloed achter zijn staart. Toen ik boven kwam waren vliegtuig en rode gloed natuurlijk al verdwenen, maar zeer kort daarop ging de brandsirene. Het vroom flink en dus kon je hem uitstekend horen. Direct natuurlijk naar de centrale en daar bleek, dat er brand was in de

BRANDWEERBELEVENISSEN.

Een vreselijke brand (vervolg)

We waren korten tijd aan 't blussen. Opeens begon het midden op de weg sissen. Geweldige steekvlammen gingen recht omhoog en daar vlakbij stonden wij te spuiten. Zeer felle helwitte vuurfonteinen kwamen uit de wrakstukken, die op de weg lagen. Wat was dat? Waren het granaten? Was het een bom, die dadelijk met donderend ge-

Brandmeester Koperbuik.

De eerste alinea's van de twee artikelen van een plaatselijke brandweerman. Inmiddels is gebleken dat niet alle vermelde feiten juist zijn. Ook was de beste man een beetje pseudoniem 'Brandmeester Koperbuik' was een fictief persoon uit het in 1947 verschenen boek 'Kopstukken' van Godfried Bomans.

Op 14 Januari werd van ons weggenomen te Driebergen door een noodlottig ongeval, onze geliefde Zoon, Broeder, Behuwbroeder en Oom en onze geliefde Schoondochter, Zuster-Behuwbroeder en Tante en hun beide kinderen

**Wouter Izaak Blok
Jenneke Blok-
van Daalen
Riny
Adri**

De Heere geve ons sterkte om dit zware verlies te dragen.

Fam. BLOK
Prov. Straatweg D 546 A
Zierikzee

Fam. VAN DAALEN
Wagendwarsstraat 26
Utrecht.

De begrafenis zal plaats vinden op Woensdag 21 Januari te 12 uur op de Nieuwe Algemeene Begraafplaats te Driebergen.

De rouwannonce van het gezin Blok, geplaatst door familie van beide kanten.

Bron: Utrechtsch Nieuwsblad, 20 januari 1942

†

Heden overleed tot onze diepe droefheid, te Driebergen, door een noodlottig ongeval onze innig geliefde en zorgzame Moeder, Behuwbroeder en Grootmoeder

**Gerarda Werkhoven—
de Frankrijker,**
in den ouderdom van 64 jaar.

Tevens onze innig geliefde Zuster, Zwager, Neefje en Nichtje

C. van Doorn-Werkhoven,
38 jaar,
A. C. van Doorn,
32 jaar, **Josje,**
2 jaar, **Gerarda,**
9 maanden.

Zeist,
A. RUIJSSENAARS.
WERKHOFEN.
H. M. RUIJSSENAARS
en kinderen.
Utrecht,
N. v. SOEST.
WERKHOFEN.
C. v. SOEST
en kinderen.
J. v. D. BERG.
WERKHOFEN.
H. v. D. BERG.

ZEIST, Leliestraat 1.
14 Januari 1942

DRIEBERGEN—RIJSENBURG.
St. Petrus Banden.
Parochieele stand. — Gedoopt: Albertus Gerardus Adrianus zoon van C. Schippers en G. Veldhuizen. — Overleden: A. Aalders-Willemse. A. C. van Doorn en zijn echtgenoot C. Werkhoven en hun kinderen Sebastianus en Gerarda Quirina; Gijsbertha van Setten.

Het enige 'openbare' bewijs van het overlijden van Gijsberta; een annonce van de parochie met onjuiste spelling van haar voor- en achternaam.

Bron: Utrechtsche Courant, 14 januari 1942 (bewerkt)

De rouwannonce van het gezin Van Doorn, geplaatst door de drie zussen van Catrien.

Bron: Zeister Courant, 17 januari 1942

In 1953 en 1954 schreef een plaatselijke brandweerman onder het pseudoniem 'Brandmeester Koperbuik' in de Stichtse Courant een kleine serie artikelen over zijn herinneringen aan memorabele branden. Deze brand beschreef hij in twee delen. Ik citeer twee van zijn uitlatingen; "De beide huizen waren intussen één vuurzee, het vuur braakte er gewoon uit." en "Dit was onze ergste brand."

Nabestaanden van beide gezinnen vertelden mij dat deze tragische gebeurtenis héél diepe sporen in de families heeft achtergelaten. Ondanks dat waren ze blij verrast met mijn aandacht en wat ik had gevonden. Zo wisten

de nabestaanden Blok niet dat er (nog) een graf is.

Ook enkele toentertijd piepjonge buurtgenoten zeiden mij dat dit enorme drama in de omgeving een langdurige, intense indruk achterliet.

Michiel van der Vlist kwam als klein knulletje met zijn ouderlijk gezin in 1949 aan de Johan van Limbeecklaan 4 wonen. Hij weet zich de toen nog steeds zichtbaar afgerukte boomtoppen te herinneren en dat hij ooit in de achtertuin een paar stukjes plexiglas van de cockpitkap vond. Michiel maakte van dat plexiglas een sieraad voor zijn zusje.

biz. 154 21 Januari, Woensdagmiddag 12 uur vond op de Algemeene begraafplaats te Driebergen de uitvaart plaats van de fam. Blok.

biz. 155 Samen met broeder van Prattenburg gingen we daarheen. We werden toegelaten in de Aula waar de twee kisten stonden opgebaard, bevattende de resten verkoolde lijken van de familie Blok met hun kinderen, bedolven onder kransen. Toespraken werden gehouden door den Burgemeester van Driebergen, Ds de Bruyn, Hervormd Predikant, 't Hoofd der School waar Rinie op ging, een Deputatie van de Rijks Waterstaat, waar wijlen Blok Opzichter bij was. Door den Burgemeester werd op verzoek van het 2e Legerkorps van het Nederlandsche Leger namens zijn commandant, Sergeant Blok herdacht als een voortreffelijk soldaat.

Ontroerende momenten waren het en familie en omstanders ontroerden het tot in het diepst van hun hart, toen de Onderwijzer van haar school Rinie herdacht. Bij het neerdalen van de kisten legde een deputatie van de Duitsche weermacht bestaande uit 2 Officieren en een soldaat, een krans op het graf, waarbij ze de houding aannamen en een minuut stilte in acht namen. Die menschen hebben dat in opdracht gedaan voor het Duitsche rijk en ik weet niet, wat ze gevoelden. Ze waren mede aanwezig en ook zij hebben misschien diep meegevoeld, denkende aan hun familieleden. Maar toch was het mij pijnlijk, een krans met hakenkruis (symbool van Jodenhaat) te zien geplaatst op de heilige graven van nietsvermoedende burgers die persoonlijk het slachtoffer werden van een aanval uit de lucht (al was het dan bij ongeluk).

Marinus Wandel – een Zeeuwse aannemer wegenbouw – woonde met zijn gezin gedurende WOII enige jaren in Driebergen op de Wetstein Pfisterlaan 12. Hij kende Wouter Blok uit Cadzand en professioneel. In zijn uitvoerige dagboek schreef Marinus over de ramp en de persoonlijke gevolgen daarvan voor de nabestaanden Blok. Vreemd én jammer genoeg noemde hij van het buurgezin slechts de naam "Van Doorn". In dit fragment beschrijft Marinus de uitvaart van het gezin Blok. Bron: NIOD, Amsterdam

Omgekomen bewoners Johan van Limbeecklaan 9:

- Wouter Izaak Blok, geboren in Cadzand op 23 februari 1907, gehuwd in Utrecht op 2 februari 1933 met:
- Jenneke van Daalen, geboren in Utrecht op 12 februari 1910;
- Hendrina Adriana Blok, geboren in Haarlemmermeer op 18 april 1935;
- Adriana Margaretha Blok, geboren in Haarlemmermeer op 1 februari 1939.

Omgekomen bewoners Johan van Limbeecklaan 11:

- Anthonius Cornelis van Doorn, geboren in Zeist op 1 mei 1909, gehuwd in Zeist op 23 april 1936 met:
- Catharina Werkhoven, geboren in Vianen op 9 februari 1903;
- Sebastianus Maria van Doorn, geboren in Driebergen op 25 mei 1939;
- Gerarda Quirina van Doorn, geboren in Driebergen op 20 maart 1941;
- Gerarda de Frankrijker, geboren in Haastrecht op 8 juli 1877, gescheiden van Quirinus Werkhoven op 30 december 1932.
- Gijsberta van Zetten, geboren in Langbroek op 13 juni 1927.

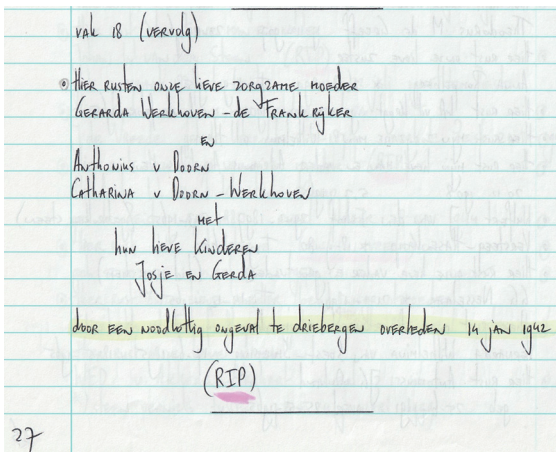
De namen van de vier Duitse bemanningsleden wil ik niet onvermeld laten:

- L. Ehle, piloot;
- H. Möller, radio-operateur/schutter;
- E. Schumacher, boordmonteur/schutter;
- P.H. Wettin, waarnemer/bommenrichter/schutter.

De mannen zijn begraven op de Duitse Oorlogsbegraafplaats in Ysselsteyn (Limburg).

Begin dit jaar vond ik na enig zoeken het geheel overwoekerde graf van de familie Blok. Na het schoonmaken verschenen de namen van de vier gezinsleden. De steenhouwer maakte helaas enkele fouten in de spelling van de namen. De staande steen, die was omgevallen, bevat de tekst "Ter herinnering aan onze vriend W.I. Blok, dpl. sgt. sectie V-II-LK.", met een gekruiste spade en pikhouweel en het genie-logo. Wout was dienstplichtig sergeant bij het Genie-stafkwartier van het 2e Legerkorps. Jaren later heeft hij als gemobiliseerd dienstplichtig onderofficier deelgenomen aan de Slag om de Grebbeberg. Eigen foto

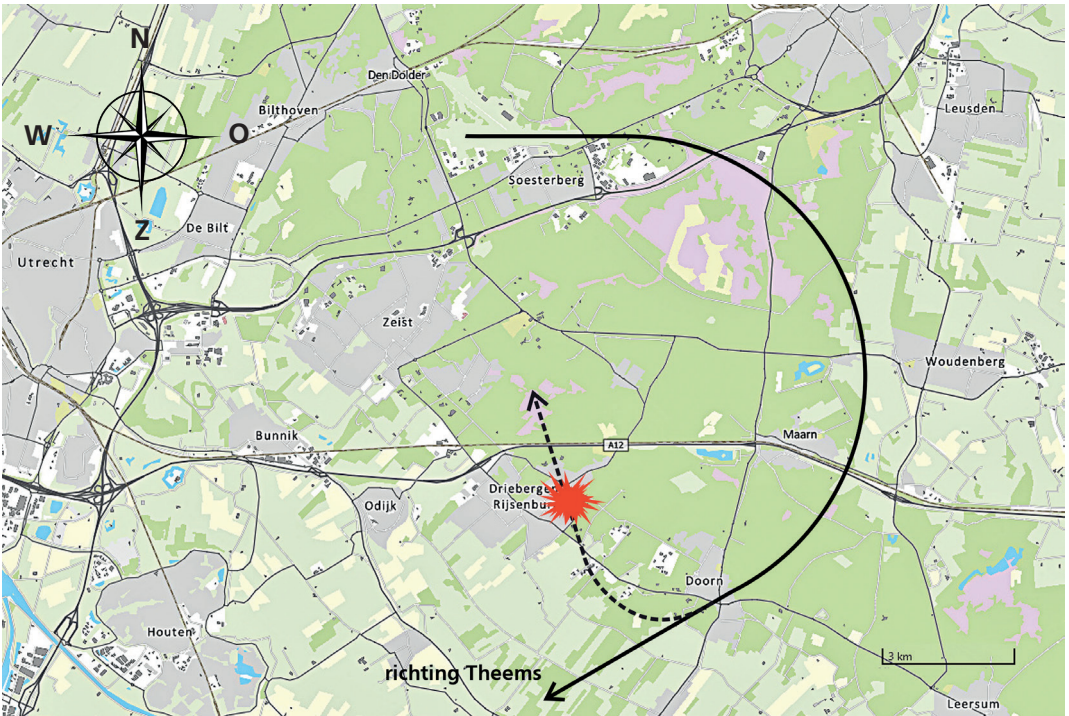

Eind 1998 heeft Han van der Kolk de graven op het rooms-katholieke kerkhof in Zeist in kaart gebracht en alle teksten op de grafmonumenten in een schrift genoteerd. Niet lang daarna is de grafsteen van de familie Van Doorn met vele andere stenen bedekt onder een laag aarde, waaronder zich nog steeds de laatste rustplaats van het gezin bevindt. Bron: Han van der Kolk

Met dank aan: allereerst de families Ruijssenaars en Schenk-Blok; verder Nana Bies, Floor Boonstra, Chris Bor, Wijbe Buising, Clemens van der Burg, familie Van Dijk, Jos Fluitman, Jan van der Grift, Dinus Grotenhuis, Pascal de Haan, Anne Hermans, Erika Hokke, Han van der Kolk, Corine Kuijntjes, Gerard van Leeuwen, familie van der Meer-van der Burg, Margot Nistl, Marcel Oostrom, Henk Pagnier, Bettina Pönisch, René Pottkamp, Erwin Rossmesl, Erik Slingerland, Michiel van der Vlist, Jelle Vonk en een Defensiewoordvoerder (naam bij mij bekend).

Bronnen

Airbus, Defensie, Delpher, Dornier-museum, EOD, Geniemuseum, HUA, KNMI, NIMH, NIOD, RAZU, Sint Petrus' banden (parochie), Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 en 'oude kranten' in verscheidene digitale archieven. Het boekje 'Ten paradijze voeren haar de engelen', J.H. van der Kolk en D.M. Servaas, Zeist, 2000.

Kaartje met de meest waarschijnlijke vliegroute van de bommenwerper. De zwarte doorgetrokken lijn is het traject van de oorspronkelijke missie, de vlucht naar de Theems; de stippellijn is de gewijzigde route om snel naar de thuisbasis terug te keren. Ontwerp: Hans Hermans en Chris Bor